

О. Г. Дяченко,
ст. викладач, Інститут економіки Класичного приватного університету

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

У статті досліджено питання статистичного оцінювання діяльності комерційного банку на основі інтегральних показників ліквідності та платоспроможності.

In the article investigational a questions of statistical evaluation by commercial bank activity on the basis of integral indexes by liquidity and solvency.

Ключові слова: ліквідність, платоспроможність, норматив, інтегральна оцінка.

ВСТУП

Поняття ліквідності та платоспроможності комерційного банку так чи інакше означають можливість банку своєчасно і повно забезпечувати виконання своїх боргових і фінансових зобов'язань перед усіма контрагентами, що визначається наявністю достатнього власного капіталу банку, оптимальним розміщенням і величиною коштів за статтями активу і пасиву балансу з урахуванням відповідних термінів.

Ліквідність комерційного банку базується на постійній підтримці об'єктивно необхідного співвідношення між трьома її складовими — власним капіталом банку, залученими і розміщеними ним коштами шляхом оперативного керування їх структурними елементами.

Таблиця 1. Вагові коефіцієнти показників ліквідності та платоспроможності банку

Показник	
Ліквідність	v_i
миттєва	0,42
поточна	0,27
короткострокова	0,31
Платоспроможність	u_i
покриття	0,4
забезпеченість власними засобами	0,44
відновлення платоспроможності	0,08
втрати платоспроможності	0,08

Безпосередній вплив на ліквідність і платоспроможність комерційного банку чинять наступні фактори. По-перше, комерційні банки, насамперед, відчувають на собі наслідки рестрикційної політики НБУ, яка проводиться в рамках монетарної політики. По-друге, фіскальна політика держави в банківській сфері.

Крім того, на ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість комерційного банку впливають мікроекономічні фактори, з яких до числа основних можна віднести: ресурсну базу комерційного банку, якість вкладень, рівень менеджменту, функціональну структуру, мотивацію діяльності банку.

Питання ліквідності комерційних банків розглядали у своїх роботах Волошин І.В., Карчева Г.Т., Любунь В.С., Любунь О.С., Міщенко В.І., Пернарівський О.В., але залишається значне коло задач, що потребують подальшого дослідження та вдосконалення.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — провести статистичне оцінювання діяльності комерційного банку на основі інтегральних показників ліквідності та платоспроможності.

РЕЗУЛЬТАТИ

Для узагальнення показників ліквідності застосовується формула інтегрованого показника ліквідності:

$$IL = \sum v_i \cdot y_j \quad (1),$$

де v_i — ваговий коефіцієнт;

y_j — відповідне значення показника ліквідності.

Рис. 1. Алгоритмічна модель статистичного оцінювання діяльності комерційного банку

Таблиця 2. Вхідні дані для розрахунку коефіцієнтів ліквідності

№ з/п	Найменування статті	АКБ "Форум"	
		2006 р.	2007 р.
1	Грошові кошти та залишки в НБУ	114189	154421
2	Казначейські та інші цінні папери, що рефінансуються НБУ, і цінні папери, емітовані НБУ	0	52
3	Кошти в інших банках	244868	347992
4	Цінні папери в торговому портфелі банку	0	0
5	Цінні папери в портфелі банку на продаж	28343	10420
6	Кредити та заборгованість клієнтів	733280	1213037
7	Кошти банків:	306862	497565
8	У тому числі кредити, які отримані від НБУ	26000	81500
9	Кошти клієнтів	689045	1031046
10	Боргові цінні папери, емітовані банком	9961	2257
11	Усього зобов'язань	1030289	1606434

Аналогічно для показників платоспроможності застосовується інтегрований показник платоспроможності, який розраховується за формулою:

$$IP = \sum u_i \cdot z_j \quad (2),$$

де u_i — ваговий коефіцієнт;

z_j — відповідне значення показника платоспроможності.

Для розрахунку загального інтегрованого показника оцінювання діяльності банку на основі інтегрованих показників ліквідності та платоспроможності застосовується наступна формула:

$$(3),$$

де W_1 — ваговий коефіцієнт для інтегрованого показника ліквідності (ІЛ), $W_1 = 0,6$;

W_2 — ваговий коефіцієнт для інтегрованого показника платоспроможності (ІР), $W_2 = 0,4$.

Вагові коефіцієнти для показників ліквідності (v_i) та платоспроможності (u_i) наведено нижче (табл. 1).

Отже, на основі вищеперерахованих даних для оцінювання та аналізу діяльності комерційного банку та прийняття рішень щодо її покращення можна запропонувати наступну алгоритмічну модель (рис. 1).

Розрахуємо коефіцієнти ліквідності банку, вхідні дані для розрахунку представлені в табл. 2.

Визначимо коефіцієнт миттєвої ліквідності для банку:

— у 2006 році:

$$КМЛ = 114189/1030289 = 0,11, \text{ або } 11\% \quad (4);$$

— у 2007 році:

$$КМЛ = 154421/1606434 = 0,096; \text{ або } 9,6\% \quad (5).$$

Нормативне значення коефіцієнта миттєвої ліквідності має бути не менше, ніж 20 %. Миттєва ліквід-

ність банку "Форум" упродовж 2006—2007 років менше нормативу і має тенденцію до погіршення.

Для розрахунку коефіцієнта поточної ліквідності враховуються вимоги і зобов'язання банку з кінцевим строком погашення до 31 дня (включно).

Коефіцієнт поточної ліквідності визначається як співвідношення активів первинної та вторинної ліквідності до зобов'язань банку з відповідними строками виконання:

— у 2006 році:

$$КІЛ = (114189 + 28343 + 733280) / 1030289 = 0,85, \text{ або } 85\% \quad (6)$$

— у 2007 році:

$$КІЛ = (154421 + 10420 + 1213037 + 52) / 1606434 = 0,86, \text{ або } 86\% \quad (7)$$

Нормативне значення коефіцієнта поточної ліквідності має бути не менше, ніж 40 %. Поточна ліквідність банку "Форум" упродовж 2006—2007 років вдвічі краще, ніж значення нормативу, і упродовж року покращилося на 1 %.

Коефіцієнт короткострокової ліквідності визначається як співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань.

До розрахунку коефіцієнта короткострокової ліквідності включаються ліквідні активи та короткострокові зобов'язання з початковим строком погашення до одного року:

— у 2006 році:

$$ККЛ = \frac{114189 + 244868}{26000 + 689045 + 9961} = 0,49; \text{ або } 49\% \quad (8);$$

— у 2007 році:

$$ККЛ = \quad = 0,45; \text{ або } 45\% \quad (9).$$

Нормативне значення коефіцієнту короткострокової ліквідності має бути не менше, ніж 20 %. Короткострокова ліквідність банку "Форум" у 2006 році вдвічі краще, ніж значення нормативу, а у 2007 році зменшилася до 45%, внаслідок збільшення обсягів кредитів від НБУ та значного підвищення обсягів клієнтських коштів.

Розрахуємо інтегральні коефіцієнти ліквідності фактичний (фІЛ) і нормативний (нІЛ). Інтегральні коефіцієнти ліквідності фактичні:

— у 2006 році:

$$фІЛ = 0,42 \cdot 0,11 + 0,27 \cdot 0,85 + 0,31 \cdot 0,49 = 0,43 \quad (10),$$

— у 2007 році:

$$фІЛ = 0,42 \cdot 0,096 + 0,27 \cdot 0,86 + 0,31 \cdot 0,45 = 0,41 \quad (11).$$

Інтегральний коефіцієнт ліквідності нормативний складає, як мінімум:

$$нІЛ = 0,42 \cdot 0,2 + 0,27 \cdot 0,4 + 0,31 \cdot 0,2 = 0,254 \quad (12).$$

Отже, виходячи з розрахунків, можна зробити наступні висновки.

— Норматив короткострокової ліквідності вста-

Таблиця 3. Вхідні дані для розрахунку коефіцієнтів платоспроможності

№ з/п	Найменування статті	АКБ "Форум"	
		2006 р.	2007 р.
1	Усього активів	1171522	1826204
2	Усього зобов'язань	1030289	1606434
3	Усього власного капіталу	141233	219770

новлюється для контролю за здатністю банку виконувати прийняті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів. Суми наявних коштів і інших ліквідних активів достатньо для своєчасного погашення короткострокових зобов'язань банку, про що свідчить коефіцієнти короткострокової ліквідності, які на 2007 рік складають 0,45 та 0,49 (в 2006 році).

— Коефіцієнт поточної ліквідності встановлюється для визначення збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку. Цей показник для банку значно перевищує норму, що свідчить про збалансованість активів та зобов'язань.

— Коефіцієнт миттєвої ліквідності встановлюється для контролю за здатністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів (коштів у касі та на кореспондентських рахунках). Для АКБ "Форум" даний показник становить 0,11 на 2006 рік, що значно нижче норми, і на 2007 рік зменшується до 0,096, оскільки зобов'язання банку на 2007 рік збільшилися на 576152 грн.

— Розрахувавши інтегровані показники ліквідності, можна стверджувати, що фактичне значення показника перевищує значення інтегрованого нормативного показника ліквідності (0,43 у 2006 році та 0,41 у 2007 році).

Що стосується показників, які характеризують платоспроможність, то вони наступні, вихідні дані для розрахунку представлені в табл. 3.

Коефіцієнт покриття складає:

$$\text{— у 2006 році:} \\ K_{\text{тл}} = 1171522 / 1030289 = 1,137 \quad (13);$$

$$\text{— у 2007 році:} \\ K_{\text{тл}} = 1826204 / 1606434 = 1,1368 \quad (14).$$

Коефіцієнт забезпеченості власними засобами складає:

$$\text{— у 2006 році:} \\ K_{\text{ос}} = 141233 / 1171522 = 0,121 \quad (15);$$

$$\text{— у 2007 році:} \\ K_{\text{ос}} = 219770 / 1826204 = 0,120 \quad (16).$$

Коефіцієнт відновлення платоспроможності визначається як відношення розрахункового коефіцієнта покриття до його встановленого значення:

$$K_{\text{в}} = (1,1368 + 6 / 12 * (1,1368 - 1,137)) / 2 = 0,56833 \quad (17).$$

Коефіцієнт втрати платоспроможності визначається як відношення розрахункового коефіцієнта покриття до його встановленого значення. Розрахунковий коефіцієнт покриття визначається як сума фактичного значення цього коефіцієнта на кінець звітної періоду і зміна цього коефіцієнта між закінченням і початком звітної періоду в перерахуванні на період утрати платоспроможності (3 місяці):

$$K_{\text{у}} = (1,1368 + 3 / 12 * (1,1368 - 1,137)) / 2 = 0,56837 \quad (18).$$

Для більш чіткого представлення про платоспроможність розраховуємо фактичні (фІР) та нормативні (нІР) інтегральні показники платоспроможності отримано наступні результати:

$$\text{— у 2006 році:} \\ \text{фІР} = 0,40 * 1,137 + 0,44 * 0,121 + 0,08 * 0,56833 + 0,08 * 0,56837 = 0,598976 \quad (19);$$

$$\text{— у 2007 році:} \\ \text{фІР} = 0,40 * 1,1368 + 0,44 * 0,120 + 0,08 * 0,56833 + 0,08 * 0,56837 = 0,598456 \quad (20).$$

Нормативний інтегральний показник платоспроможності має бути на рівні:

$$\text{нІР} = 0,4 * 2 + 0,44 * 0,1 + 0,08 * 1 + 0,08 * 1 = 1,004 \quad (21).$$

Розрахувавши показники, маємо:

— коефіцієнт покриття має значення менше 2, що спостерігається як у 2006, так і у 2007 році. Однак існує думка, що нормативне значення коефіцієнта покриття представлено завищеним — у більшості підприємств цей коефіцієнт нижче 2, хоча в їх платоспроможності сумніватися не приходиться;

— коефіцієнт забезпеченості власними засобами має значення більше 0,1;

— коефіцієнт відновлення платоспроможності приймає значення менше 1, що свідчить про те, що банк найближчим часом не має реальної можливості відновити платоспроможність, а коефіцієнт втрати платоспроможності, що також приймає значення менше 1, свідчить, що банк найближчим часом може втратити платоспроможність.

При значенні коефіцієнта відновлення (втрати) платоспроможності менше 1, рішення про визнання структури балансу незадовільною, а підприємства — неплатоспроможним не приймається; однак через реальну погрозу втрати даним підприємством платоспроможності воно ставиться на відповідний облік.

Після прийняття відповідних рішень про незадовільність структури балансу і неплатоспроможності підприємства, в останнього запитується додаткова інформація і проводиться більш глибокий аналіз його фінансового стану.

Розрахуємо загальні інтегральні коефіцієнти ліквідності для банку. Нормативний інтегральний показник ліквідності має дорівнювати:

$$\text{нЗІЛ} = 0,6 * 0,254 + 0,4 * 1,004 = 0,554 \quad (22).$$

Фактичний загальний інтегральний коефіцієнт ліквідності:

$$\text{— у 2006 році:} \\ \text{фЗІЛ} = 0,6 * 0,43 + 0,4 * 0,598976 = 0,4976 \quad (23);$$

$$\text{— у 2007 році:} \\ \text{фЗІЛ} = 0,6 * 0,41 + 0,4 * 0,598456 = 0,4854 \quad (24).$$

Отже, виходячи за інтегрованим показником діяльності комерційного банку, можна стверджувати, що в період 2006 — 2007 роки діяльність АБ "Форум" погіршилася.

ВИСНОВКИ

Набули подальшого розвитку методи оцінювання ефективності діяльності комерційних банків за допомогою інтегральних показників ліквідності та платоспроможності. В подальших дослідженнях запропоновану алгоритмічну модель можна вдосконалювати шляхом збільшення факторів впливу на ефективність діяльності комерційного банку.

Література:

1. Волошин І. Динаміка розривів ліквідності банку за умов змінної програми розміщення та залучення коштів // Вісник НБУ. — 2007. — № 8. — С. 24—26.
2. Карчева Г. Використання методів непараметричної статистики для оцінки ризику ліквідності банків // Вісник НБУ. — 2007. — № 7. — С. 31—33.
3. Любунь О.С., Любунь В.С., Іванець І.В. Національний банк України: основні функції, грошово-кредитна політика, регулювання банківської діяльності: навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 351 с.
4. Пернарівський О. Аналіз та оцінка ризику ліквідності банку // Вісник НБУ. — 2006. — № 10. — С. 26—29.
5. Міщенко В.І. Ліквідність банківської системи: економічна сутність, структура і методологічний підхід до аналізу // Вісник НБУ. — 2008. — № 11. — С. 6—9.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2012 р.